

Організаційно-педагогічні умови формування профорієнтаційної компетентності у майбутніх вчителів географії

Ю. Ю. Пологовська

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Corresponding author. E-mail: grinenko_julia@ukr.net

Paper received 03.11.19; Accepted for publication 19.11.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-PP2019-209VII86-09>

Анотація. У статті здійснено аналіз змісту та охарактеризовано поняття «умова», «педагогічні умови», «організаційно-педагогічні умови». На основі узагальнення існуючих підходів до визначення понятійного апарату дослідження подано власні визначення педагогічних та організаційно-педагогічних умов формування профорієнтаційної компетентності майбутніх вчителів географії в умовах фахової підготовки. Визначено та обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування профорієнтаційної компетентності у майбутніх вчителів географії.

Ключові слова: профорієнтаційна компетентність, педагогічні умови, організаційно-педагогічні умови, фахова підготовка

Вступ. Трансформаційні перетворення у світовій економічній системі свідчать про те, що конкурентоспроможність країни дедалі більше визначають не природні чи фінансові чинники, а саме людські ресурси необхідної кількості та якості, які мають численні переваги на ринку праці, де панує жорстка конкуренція. Основою ефективного та якісного забезпечення організацій та підприємств висококваліфікованими кадрами є профорієнтаційна робота серед учнів закладів загальної середньої освіти. Вона допомагає їм стати суб'єктами власного професійного самовизначення, здійснити самостійний та усвідомлений вибір майбутньої професії з урахуванням здібностей, уподобань, індивідуальних особливостей та кон'юнктури ринку праці для повноцінної реалізації у майбутній професійній діяльності. Якість організації профорієнтаційної роботи значною мірою залежить від рівня професійної підготовки вчителів, оскільки саме вони здійснюють потужний вплив на формування свідомості учня, на його ставлення до певного шкільного предмету, проводять діагностування його здібностей та обирають засоби впливу на нього з метою їх розвитку. Відповідно це мають бути професіонали, які не тільки володіють теорією та методикою викладання фахових дисциплін, але й орієнтуються в сучасних досягненнях науки, дидактики, здатні реалізовувати їх в освітньому середовищі, вільно орієнтуються у світі сучасних професій, вміють вірно визначити індивідуальну освітню траєкторію і програму життєдіяльності учня, можуть створити сприятливі умови для формування готовності старшокласників до професійного самовизначення, відповідно до інтересів, бажань та можливостей. Отже, постає необхідність формування у майбутніх вчителів географії профорієнтаційної компетентності, як складової загальної професійної компетентності, що обумовлюється обґрунтуванням та реалізацією ефективних організаційно-педагогічних умов, які сприяють її ефективному формуванню.

Короткий огляд публікацій по темі. Різні аспекти проблеми визначення педагогічних умов досліджували А. Алексюк, А. Ашерів, О. Белкін, В. Безлюдна, О. Городиська, В. Зінченко, Є. Іванченко, Н. Іполітова, Н. Кузьміна, І. Мороз, В. Нестеров, С. Погребняк, І. Раченко, Л. Сподін, В. Стасюк, Н. Стеріхова, І. Харламов, Н. Яковлева та інші. Упродовж останніх років актуалізувались дослідження щодо визначення й обґрунтуван-

ня організаційно-педагогічних умов, серед них доробок Н. Баловсяк, В. Гаврилюка, Д. Горобець, О. Кукліна, І. Середи, Б. Чижевського та інших. Пошук ефективних шляхів підготовки студентів до профорієнтаційної роботи у школі здійснювали В. Андарало, М. Благінін, Г. Бондаренко, К. Жубаєв, С. Золотухіна, В. Зінченко, Х. Процко, В. Романчук, М. Свіржевський, Б. Федоришин, В. Харламенко, Н. Ховрич, Н. Шадієв, Л. Шмигірілова, М. Чіталін, І. Чорна, М. Янцур та інші. Науковий інтерес становлять праці, присвячені вивченню проблеми підготовки майбутніх вчителів до організації профорієнтаційної роботи в умовах профільного навчання Т. Борисової, С. Клімова, І. Назімова, Є. Павлютенкова, Н. Пономарьової, Б. Федорішина, С. Чистякової, Х. Процко, В. Харламенко, І. Чорної, М. Чумака, та інших. Водночас, незважаючи на вагомий науковий результат цих досліджень, проблема виявлення й обґрунтування організаційно-педагогічних умов формування профорієнтаційної компетентності у майбутніх вчителів географії ще не отримала необхідного осмислення та практичного вирішення.

Мета. Метою дослідження є виявлення та обґрунтування комплексу організаційно-педагогічних умов формування профорієнтаційної компетентності майбутніх вчителів географії в процесі фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу. Формування профорієнтаційної компетентності залежить від комплексу спеціально організованих педагогічних умов, спрямованих на формування і розвиток належного рівня визначеної компетентності. Такі педагогічні умови передбачають впровадження поетапного моделювання процесу функціонування сформованої якості, що полегшує входження майбутніх педагогів до професії й забезпечує подальшу успішну їх реалізацію в ній. Отже, можемо констатувати, що для забезпечення ефективного формування профорієнтаційної компетентності у майбутніх вчителів географії постає необхідність виявлення організаційно-педагогічних умов.

Важливим для нашого дослідження є визначення термінів «умова», «педагогічна умова», «організаційно-педагогічна умова».

У довідковій літературі поняття «умова» визначено як необхідну обставину, яка робить можливим здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь; обставини, особливості реальної дійсності, при яких відбувається або здійснюється що-небудь; прави-

ла, які існують або встановлені в тій чи іншій галузі життя, діяльності, які забезпечують нормальну роботу чого-небудь; правила, вимоги, виконання яких забезпечує що-небудь [2]. У Великому енциклопедичному словнику термін «умова» трактується як істотний компонент комплексу об'єктів, із наявності якого за необхідністю походить існування цього явища. У філософії «умову» визначають як «те, від чого залежить щось інше (що зумовлюється)»; суттєвий компонент комплексу об'єктів (речей, їх станів, взаємодій), із наявності якого впливає існування даного явища, «ставлення предмета до явищ, що його оточують, і без яких він не може існувати, тобто сукупність конкретних умов даного явища створює середовище його перебігу, виникнення, існування та розвитку» [17]. У педагогіці та психології існує багато підходів до визначення поняття «умова», які відрізняються лише окремими деталями, а за своєю сутністю зводяться до одного твердження, що це фактори, від яких залежить ефективність освітнього процесу [11].

У педагогічному сенсі категорія «умова» застосовується до педагогічних або організаційно-педагогічних процесів. Так, словник-довідник з професійної педагогіки подає визначення педагогічних умов як обставин, від яких залежить цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців та за яких відбувається, що опосередковується активністю особистості або групи людей [16]. Ю. Бабанський трактує педагогічні умови як чинники компонентів освітнього процесу, що представлені в найоптимальнішому взаємовідношенні, що надає можливість викладачу ефективно керувати освітнім процесом, а учням – успішно вчитися [5]. Педагогічними умовами за визначенням Е. Зеєра можуть бути різноманітні обставини, що забезпечують досягнення мети освітнього процесу [5]. Результатом цілеспрямованого відбору, конструювання та використання елементів змісту, методів (приймів), а також організаційні форми навчання для досягнення дидактичних цілей, В. Андреев вважає саме педагогічні умови [8].

Аналіз наведених дефініцій дозволяє дійти висновку, що педагогічними умовами формування професійної компетентності у майбутніх вчителів географії є сукупність форм і методів навчання, об'єктивних можливостей змісту освітнього предмету, зовнішніх і внутрішніх чинників освітнього процесу, які забезпечують ефективне формування компонентів компетентності та сприяють реалізації студента у професійній діяльності.

Різновидом педагогічних умов є організаційно-педагогічні умови. Їх забезпечення охоплює усі сфери взаємодії суб'єктів освітнього процесу, які залежать від особливостей організації процесу навчання [3]. Нині відомі різні підходи до трактування терміна «організаційно-педагогічна умова» та визначення її змістових складових. Н. Болюбаш розглядає організаційно-педагогічні умови як сукупно взаємопов'язані фактори, які необхідні для цілеспрямованого процесу формування професійної компетентності з метою формування ключових і базових компетенцій [1]. Б. Чижевський вважає організаційно-педагогічними умовами функціональну залежність між комплексами явищ та об'єктів (речей, їх станів, процесів, взаємодій) у різних їх про-

явах та системою компонентів педагогічного явища. Дослідник класифікує організаційно-педагогічні умови на взаємозв'язані необхідні й достатні, об'єктивні й суб'єктивні, зовнішні й внутрішні [19]. Організаційно-педагогічні умови вдосконалення освітнього процесу закладів педагогічної освіти Н. Зубко [3] поділяє на два типи умов, перший тип - для забезпечення освітнього процесу (рівень професійності викладачів; ступінь готовності до навчання студентів); другий тип - умови для забезпечення удосконалення навчального процесу (матеріально-технічне; навчально-методичне забезпечення процесу). На нашу думку, найбільш повне визначення змісту поняття «організаційно-педагогічні умови» до професійної діяльності майбутніх фахівців належить Л. Гаврутенко. Дослідниця пояснює організаційно-педагогічні умови як сукупності дій та взаємодій, що сприяють активізації готовності, самостійності, професійних якостей та компетентностей до професійної діяльності. Так, з урахуванням особливостей структури профорієнтаційної компетентності майбутніх вчителів географії та змісту освітнього предмету, будемо використовувати це визначення в контексті нашого дослідження [3].

Аналіз та теоретичне узагальнення вивчення психолого-педагогічних джерел дали підстави виявити низку організаційно-педагогічних умов, які необхідні для формування профорієнтаційної компетентності у майбутніх вчителів географії та сприятимуть їх професійно-особистісному зростанню:

- розвиток позитивної мотивації до профорієнтаційної діяльності як способу оволодіння майбутньою професією та професійного становлення;
- оновлення та спрямованість змісту, зміна форм і методів освітнього процесу системи фахової підготовки майбутніх вчителів географії щодо профорієнтаційної компетентності;
- використання та інтеграція інформаційно-комунікативних технологій в процесі професійної підготовки майбутніх вчителів географії до профорієнтаційної діяльності;
- спрямованість освітнього процесу на оволодіння майбутніми вчителями географії практичним досвідом здійснення профорієнтаційної роботи;
- стимулювання рефлексивної позиції майбутніх вчителів географії на всіх етапах формування профорієнтаційної компетентності.

Однією із умов, яка сприяє формуванню профорієнтаційної компетентності у студентів-педагогів є **розвиток позитивної мотивації до профорієнтаційної діяльності як способу оволодіння майбутньою професією та професійного становлення.**

Мотивація є сукупністю мотивів поведінки та діяльності, розглядається як спонукання до дії за допомогою певного мотиву. У контексті нашого дослідження – це усвідомлена потреба професійного становлення, що перетворюється на мотив, прагнення її задовольнити, зацікавленість у набутті знань, умінь та навичок (профорієнтаційного спрямування), професійно значущих якостей, цінностей, тобто всього, що спонукає студента до активності в пізнавальній освітній діяльності [12]. Формування позитивної мотивації у студентів до оволодіння базовими та спеціальними знаннями передбачає створення таких умов, за яких визначені мотиви й

цілі складатимуться та розвиватимуться з урахуванням інтересів, здібностей, прагнень особистості до професійного зростання, самореалізації.

Сформованість позитивної мотивації студентів до профорієнтаційної діяльності визначається: усвідомленням соціальної значущості профорієнтаційної діяльності та особистісним переконанням в необхідності (або готовності до) оволодіння знаннями і навичками профорієнтаційної роботи як складової майбутньої професійної діяльності; прагненням до оволодіння профорієнтаційними знаннями і уміннями та поглибленням знань із педагогіки та психології особистості як професійно необхідних; наявністю установки на участь у процесі професійного самовизначення учнів та прагненням до професійного самовдосконалення з метою проведення кваліфікованої профорієнтаційної роботи [3]. Таким чином, перша педагогічна умова спрямована на формування у студентів власної думки щодо сучасних проблем професійного самовизначення учнівської молоді та шляхів їх подолання, формування позитивної мотивації до оволодіння базовими та спеціальними знаннями і елементами профорієнтаційних умінь (інформаційно-дидактичних, діагностичних, консультативних); індивідуальний розвиток особистості завдяки самоосвіті, самовдосконаленню, самопізнанню та самооцінці, формуванню стійкого інтересу до професійної діяльності, потреби в ній, спрямуванню до виконання професійних функцій, прагненню до професійного самовдосконалення.

Наступною організаційно-педагогічною умовою, що сприятиме, на нашу думку, ефективному формуванню готовності до профорієнтаційної роботи у майбутніх вчителів географії є **оновлення та спрямованість змісту, зміна форм і методів навчання у системі фахової підготовки майбутніх вчителів географії щодо профорієнтаційної компетентності.**

Важливе місце у складі другої умови посідає відповідність змісту методичного забезпечення (навчальні плани, робочі та навчальні програми, розробки лекційних, лабораторних, практичних занять, зміст навчально-методичних посібників, підручників тощо) освітнього процесу сучасним тенденціям, суспільним запитам, сформульованим у професійних стандартах та стандартах освіти, рекомендаціях міжнародних організацій освіти щодо підготовки педагогів та його зорієнтованість на майбутню фахову діяльність. Тому пошук ефективних форм і методів побудови освітнього процесу, новаторських розробок, введення до навчальних планів нових дисциплін, впровадження інноваційних технологій викладання є актуальним науково-методичним завданням у закладах вищої педагогічної освіти.

Успішне формування профорієнтаційної компетентності майбутнього вчителя географії можливе за умови організації освітнього процесу, спрямованого на формування системи знань й умінь, а не їх репродуктивне засвоєння. Однією з таких умов є інтенсифікація самостійної роботи студентів засобами дидактичної контамінації. Цей складовий компонент освітнього процесу у вищій школі включає різні види індивідуальної (реферативні повідомлення, курсове, дипломне проектування, самостійна науково-дослідницька робота, індивідуальні консультації, олімпіади тощо), колективної

(проектне, проблемне навчання, навчання у співпраці, ігрове проектування, групові консультації) навчальної діяльності в межах аудиторних і позааудиторних занять (факультативні заняття, заняття в гуртках, участь у тематичних Workshop) та сприяє поглибленню знань та умінь, формуванню пізнавального інтересу до освітньої діяльності, формує критичне мислення, творчий підхід до вирішення навчальних та професійних завдань, мотивує самоосвіту на особистісне й професійне самовдосконалення фахівця-професіонала [13]. Однією з найбільш дієвих форм оперування навчальним матеріалом в процесі самостійної роботи є творчі індивідуальні навчально-дослідні завдання, що сприяють формуванню у студентів пізнавальної активності, критичного мислення, створюють умови для вияву власної самостійної думки. Оптимізація самостійної роботи в процесі становлення профорієнтаційної компетентності у майбутніх вчителів географії сприяє формуванню у них пізнавальних здібностей щодо системи профорієнтації, умінь самостійного конструювання та модифікації профорієнтаційних засобів, розробки диференційованих програм профорієнтації учнів та стійкого бажання до безперервного професійного саморозвитку та самореалізації.

Одним із важливих засобів підвищення якості фахової підготовки і виховання професіоналів нової генерації, здатних творчо застосовувати в практичній діяльності сучасні досягнення науки і техніки є науково-дослідна робота студентів (НДРС). Вона поєднує три взаємопов'язані елементи: навчання студентів елементами дослідницької діяльності; організація та методика наукової творчості, наукове дослідження, що здійснюють студенти під керівництвом викладачів у межах освітнього процесу, яка є обов'язковою для кожного студента й охоплює майже всі форми навчальної роботи [14; 15]. У закладах вищої освіти України найбільш дієвими її формами є використання елементів наукового пошуку в домашніх завданнях, під час виконання кваліфікаційних робіт та індивідуальних завдань. Поетапне включення дослідницької діяльності через різні форми у систему підготовки майбутніх вчителів географії до профорієнтаційної роботи сприяє: розширенню професійного світогляду на основі аналізу і узагальнення педагогічного досвіду профорієнтаційної роботи; оволодінню методиками проведення емпіричних досліджень з професійної орієнтації й навичками глибокої, змістовної обробки та інтерпретації результатів; формуванню вміння застосовувати отримані результати для виявлення шляхів корекції та підвищення ефективності профорієнтації [9].

Модерною складовою другої організаційно-педагогічної умови є забезпечення фасилітаційного супроводу професійної підготовки студентів, за якого викладач перестає виконувати функції головного транслятора системи готових знань студентам, а стає координатором, консультантом, який опосередковано організовує та мотивує учасників до освітньої діяльності. Його складовими є ефективна комунікація, позитивне мислення, вдячність, прийняття (толерантність), щирість, психодіагностична та корекційна робота, спрямована на діагностування, формування якостей, виявлення причин і умов змін, що відбуваються, а за необхідності оперативне внесення педагогічних корективів.

Впровадження технологій фасилітації є одним із чинників трансформації вертикально-орієнтованої моделі взаємодії викладача і студента в освітньому процесі, де останній виступає виконавцем у їх спільній діяльності. Певним чином відбуваються зміни і в горизонтально-орієнтованій моделі, колоборативній, що виявляється в усвідомленні студентами ступеня власної відповідальності за процес освіти та отримання знань, і породжує у них формування мотивації до отримання професійних знань і практичних умінь [6]. Фасилітаційний супровід в системі фахової підготовки майбутніх вчителів географії до профорієнтаційної діяльності актуалізує ціннісне ставлення студентів-педагогів до проблем професійного самовизначення учнівської молоді, сприяє формуванню вмінь проводити профорієнтаційну роботу, аналізувати власну профорієнтаційну діяльність, професійному зростанню та розкриттю професійних здібностей в цілому. Крім того, ми вважаємо, що така педагогічна взаємодія формує у студентів здатність та готовність використовувати механізми й принципи фасилітації у профорієнтаційній діяльності. У такий спосіб найефективніше відбувається становлення взаємодії педагога з учнями в системі профорієнтації, що сприяє професійному самовизначенню та розвитку емоційно-вольового компоненту профорієнтаційної компетентності.

Адаптація змісту освіти до сучасних умов розвитку суспільства передбачає створення ефективного інноваційного освітнього середовища у закладах вищої освіти через сприяння прогресивним нововведенням, упровадження найсучасніших технологій і моделей навчання. За даних обставин педагогічною умовою, яка сприяє формуванню профорієнтаційної компетентності у майбутніх вчителів географії *є використання та інтеграція інформаційно-комунікативних технологій в процесі професійної підготовки майбутніх вчителів географії до профорієнтаційної діяльності.*

Аналіз досліджень І. Дичківської засвідчив, що інноваційні педагогічні технології можна розглядати як процес. Зокрема, автор зазначає, що це «цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів, педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчальний процес від визначення його мети до очікуваних результатів» [7]. Вони включають в себе діагностичний, цілепокладальний, проєктуально-імпровізаційний, конструюючий, організаційно-діяльнісний та контрольню-управлінський системоутворювальні компоненти. Серед новітніх педагогічних технологій, які, на нашу думку, максимально сприяють формуванню профорієнтаційної компетентності майбутніх вчителів географії слід виділити і ігрові, проєктні, технології контекстного та комп'ютерного навчання. Визначені технології дозволяють оптимально враховувати професіографічні вимоги обраної студентами спеціальності, засвоїти навчальний матеріал, закріпити, продіагностувати і скоригувати знання, уміння та навички, і як результат – сформованість професійної компетентності. Кожній з цих технологій властиві особливості методики, організації та контролю освітнього процесу, проте всі вони спрямовані на активізацію пізнавальної діяльності студентів активними методами навчання.

На заняттях з дисциплін психолого-педагогічної підготовки майбутніх вчителів географії до активних методів навчання належать професійно-орієнтовані ділові та рольові ігри, імітаційні вправи, моделювання професійних ситуацій, метод проєктів, ситуаційного аналізу, кейс-метод тощо. Їх застосування, відповідно до мети нашого дослідження, допомагає адаптувати теоретичну модель профорієнтаційної підготовки майбутніх вчителів географії до реального професійного середовища, сприяє вмотивованості до профорієнтаційної діяльності, успішному засвоєнню профорієнтаційних знань, умінь і навичок та їх використанню на практиці, що дозволяє студентам спробувати себе в ролі професіоналів. Проте, в умовах стрімкої та глобальної інформатизації суспільства впровадження вищезгаданих методів в освітній процес не можливе без використання мультимедійних комп'ютерних програм, які посилюють їх ефект. Це свідчить про необхідність їх інтеграції в процесі професійної підготовки. Також слід зауважити, що впровадження комп'ютерних технологій у фахову підготовку майбутніх вчителів сприяє формуванню навичок використання їх для вирішення повсякденних справ і обов'язків фахівця, умінь будувати адекватний стиль взаємодії з сучасними учнями, які згідно «Теорії покоління» Н. Хоува та В. Штрауса [18] належать до цифрового покоління (покоління Z), як в освітньому, так і в профорієнтаційному процесі.

Наступною організаційно-педагогічною умовою *є спрямованість освітнього процесу на оволодіння майбутніми вчителями географії практичним досвідом здійснення профорієнтаційної роботи.*

Процес формування профорієнтаційної компетентності включає два етапи. Перший - глибока фундаментальна підготовка, другий - практична підготовка на базі виробничих практик. Формування когнітивних компонентів профорієнтаційних знань і вмінь відбувається під час теоретичного навчання, а операційно-діяльнісних – у виробничому процесі. Отже, підготовка майбутніх вчителів географії до профорієнтаційної діяльності включає такі складові: навчальні дисципліни психолого-педагогічної та науково-предметної підготовки, навчальні, виробничі й переддипломні практики.

До блоку дисциплін психолого-педагогічної підготовки входять предмети психолого-педагогічного циклу («Психологія», «Педагогіка»), які дають можливість конкретизувати наявний досвід студентів, збагатити його науковими знаннями з педагогіки і психології, сформувати уявлення про профорієнтаційну діяльність вчителя та первинні профорієнтаційні вміння під час вирішення практичних завдань та предмети методичного циклу («Методика навчання географії», «Сучасні педагогічні технології на уроках географії»), що сприяють поглибленню теоретичних знань з основ профорієнтації, формуванню й систематизації умінь з організації профорієнтаційної роботи, оволодінню методиками її проведення. Головною детермінантою ефективного формування первинної системи когнітивних знань і вмінь у структурі профорієнтаційної компетентності під час вивчення вищезазначених дисциплін є дотримання принципу наступності вивчення теорії та практики, що реалізується на всіх етапах освітнього процесу.

Практична підготовка студентів є обов'язковим

компонентом освітньо-професійної програми для здобуття освітнього рівня і має на меті набуття ними відповідних професійних навичок та вмій. Навчальні практики дозволяють сформувати навички використання набутих знань у професійній діяльності. Зокрема, під час вивчення дисциплін загальної, науково-предметної підготовки формується система знань духовного та культурного становлення особистості майбутнього педагога. Вони дозволяють визначити та реалізувати себе в навколишній дійсності. Необхідність формування такого підґрунтя забезпечує усвідомлення потреби апробації певної частини профорієнтаційних умій, комунікативних та організаційних навичок. Виникнення потребнісного мотиву розвиває навички здійснення науково-дослідної роботи з метою ефективної організації профорієнтаційної діяльності. Сукупність зазначених аспектів прямо впливає на розвиток мотиваційного компоненту профорієнтаційної компетентності.

Під час проходження виробничої практики у майбутніх вчителів географії, в межах нашого дослідження, відбувається систематизація, конкретизація, диференціація, корекція і поглиблення набутих профорієнтаційних знань та умій. Крім того, в умовах реального освітнього процесу, студенти мають нагоду апробувати власні профорієнтаційні компетентності, сформувати індивідуальний стиль профорієнтаційної діяльності [9].

Завершальним етапом у системі формування профорієнтаційної компетентності майбутніх вчителів географії є переддипломна практика, яка проводиться з метою розширення, поглиблення та закріплення теоретичних знань, отриманих під час навчання в університеті, а також набуття практичних навичок прийняття самостійних рішень у розв'язанні профорієнтаційних задач [5].

Найкращий ефект у формуванні профорієнтаційної компетентності майбутнього педагога у системі фахової підготовки набувається завдяки систематичному здійсненню студентами самоаналізу, самоконтролю і самокорекції власної діяльності [9]. Тому, як вагому та необхідну умову у системі підготовки студентів-педагогів до профорієнтаційної роботи ми виділяємо **стимулювання рефлексивної позиції до майбутньої професійної діяльності на всіх етапах формування профорієнтаційної компетентності.**

Аналіз праць психологічного циклу засвідчив, що науковці вважають педагогічну діяльність за своєю природою рефлексивним процесом. Рефлексія є джере-

лом внутрішнього досвіду, способом самопізнання і необхідним засобом мислення, сприяє професійному та особистісному зростанню педагога, що спрямоване на розвиток професійних умій, досягнення високих результатів у професійній діяльності, що веде до підвищення кваліфікації. Передумовами педагогічної рефлексії слугують ситуації, коли освітні впливи не дають очікуваного результату і перед вчителем постають завдання, що вимагають нестандартних рішень й творчості в пізнанні, навчанні й вихованні дітей [10].

Слід зауважити, що важливим аспектом обґрунтованих організаційно-педагогічних умов формування профорієнтаційної компетентності майбутніх вчителів географії у процесі фахової підготовки є системність та цілісність. Ефективність визначених організаційно-педагогічних умов буде забезпечена лише за обставин їх системного впровадження.

Висновки. Здійснений аналіз психолого-педагогічних джерел щодо визначення педагогічних і організаційно-педагогічних умов формування профорієнтаційної компетентності дав підстави до формулювання власного розуміння означених понять.

На основі аналізу низки наукових робіт було виділено та обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів географії, до яких належать: розвиток позитивної мотивації до профорієнтаційної діяльності як способу оволодіння майбутньою професією та професійного становлення; оновлення та спрямованість змісту, зміна форм і методів освітнього процесу системи фахової підготовки майбутніх вчителів географії щодо профорієнтаційної компетентності; використання та інтеграція інформаційно-комунікативних технологій в процесі професійної підготовки майбутніх вчителів географії до профорієнтаційної діяльності; спрямованість освітнього процесу на оволодіння майбутніми вчителями географії практичним досвідом здійснення профорієнтаційної роботи; стимулювання рефлексивної позиції майбутніх вчителів географії на всіх етапах формування профорієнтаційної компетентності.

Цілісність та системність впровадження визначених й обґрунтованих організаційно-педагогічних умов сприяють ефективному формуванню профпросвітницької, профдіагностичної, профконсультаційної, професіографічної компетенції, що в своїй єдності складають профорієнтаційну компетентність майбутніх учителів географії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болюбаш Н. М. Формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами мережевих технологій: дис. кандидата пед. наук: 13.00.04. «Теорія і методика професійної освіти». – Ялта, 2011. – 290 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ, «Перун», 2009. – 1736 с
3. Гаврутенко Л. А. Організаційно-педагогічні умови формування професійних умій майбутніх спеціалістів економічного профілю у ВНЗ I-II рівня акредитації. URL: [file:///C:/Users/Admin/Downloads/10160-26314-1-SM%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/10160-26314-1-SM%20(3).pdf)
4. Гирка І. Організаційно-педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів інформатики в процесі фахової підготовки. URL: file:///C:/Users/Admin/Downloads/obrii_2015_1_21.pdf
5. Гвоздецька Ю. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх викладачів з основ технологій харчових виробництв у процесі фахової підготовки. URL: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_78/part_3/21.pdf
6. Гурова О.М. Формування фасилітуючої позиції майбутнього вчителя в процесі фахової підготовки. URL: <http://dspace.kspu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/3257/1/%D0%A4%D0%BE%D1%80%D0%BC%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%84%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%96%D1%82%D1%83%D1%8E%D1%87%D0%BE%D1%97%20%D0%BF%D0%BE%D0%B7.pdf>
7. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. – К.: «Академвидав», 2004. – 352 с.

8. Жукович-Дородних Н.М. Педагогічні умови формування професійних умінь студентів економічних спеціальностей ВНЗ I-II рівня акредитації. URL: <http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/9886/1/15.pdf>
9. Зінченко В.П., Харламенко В.Б. Формування профорієнтаційної компетентності педагога: теорія і практика: монографія. – Глухів: ПВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2010. – 198с.
10. Іщенко В. С. Педагогічні умови формування аналітичної компетентності майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5017
11. Лошакова Т. Ф. Педагогическое управление процессом создания комфортной среды в образовательном учреждении. – Екатеринбург: изд-во Дома учителя, 2001. – 269 с.
12. Петренко Л.М. Теорія і практика розвитку інформаційно-аналітичної компетентності керівників професійно-технічних навчальних закладів: монографія. – Дніпропетровськ: ІМА-прес, 2013. – 456 с.
13. Пономарьова Н.О. Готовність вчителя інформатики до профорієнтаційної роботи на ІТ-спеціальності як педагогічна проблема. URL: [file:///C:/Users/Admin/Downloads/ITZN_2017_59_3_17%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/ITZN_2017_59_3_17%20(1).pdf)
14. Сидорчук Н.Г. До питання про організацію науково-дослідної роботи студентів педагогічних навчальних закладів. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/14562/1/1.pdf>
15. Симочко Л.Ю. Методичний посібник до виконання практичних робіт з курсу “Науково-дослідна робота студентів”. – Ужгород, 2011. – 72 с.
16. Словник-довідник з професійної педагогіки / ред. А. В. Семенова. – Одеса: Пальміра, 2006. – 364 с.
17. Степанов В. Філософія для студентів та аспірантів медичного фаху. – Вінниця: Тезис, 2001. – 292 с.
18. Straus, William, Hove, Neil (1991) Generations: the history of America's future. 1584 to 2069. New York: Perennial, – 544 p.
19. Шмоніна Т.А., Глухов І.Г. Сучасні підходи до розуміння поняття «педагогічні умови». URL: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_59/13.pdf

REFERENCES

1. Bolubash N.M. Formation of professional competence of the future economists by means of network technologies. – Manuscript the dissertation for receiving the scientific degree of a Candidate of Pedagogy on specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – R.H.E.I. „The Crimean University for Humanities” (Yalta). – Yalta, 2011.
2. The Great Interpretive Dictionary of Modern Ukrainian language (with extra material)/editor V.T. Busel. – K.; Irpin: VTF, «Perun», 2009. – 1736 p.
3. L. Havrutenko. Organizational and pedagogical conditions of professional skills formation of future economic specialists in universities of the I and II accreditation level URL: [file:///C:/Users/Admin/Downloads/10160-26314-1-SM%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/10160-26314-1-SM%20(3).pdf)
4. Hyrka I. Organizational and pedagogical conditions of formation of professional competence of the future teachers of informatics in the process of professional training. URL: file:///C:/Users/Admin/Downloads/obrii_2015_1_21.pdf
5. Gvozdzetska Yu. Pedagogical conditions of formation professional competence of future teachers of bases of technologies of food production in the process of professional training. URL: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_78/part_3/21.pdf
6. Hurova O.M. Formation of the facilitating position of the future teacher in the process of professional training. URL: <http://dspace.kspu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/3257/1/%D0%BE%D1%80%D0%BC%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%84%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%96%D1%82%D1%83%D1%8E%D1%87%D0%BE%D1%97%20%D0%BF%D0%BE%D0%B7.pdf>
7. Dychkivska I. M. Innovatsiini pedahohichni tekhnologii: navch. posib. / I. M. Dychkivska. – K.: «Akademvydav», 2004. – 352 s.
8. Zhukovych-Dorodnykh N.M. Pedagogical conditions for the formation of professional skills of the students of economic specialties in universities of the I-II level of accreditation. URL: <http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/9886/1/15.pdf>
9. Zinchenko V.P., Kharlamenko V.B. Formation of teacher's career guidance: theory and practice: monograph. – Hlukhiv: RVV HNPU named after O. Dovzhenka, 2010. – 198p.
10. Ischenko V.S. Pedagogical Conditions of Forming Analytical Competence of Future Specialist on Documentation and Informative Activity. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5017
11. Loshakova T. F. Pedahohyehskoe upravlenye prosssom sozdaniya komfortnoi sredy v obrazovatelnom uchrezhdenyy. – Ekaterynburh: yzd-vo Doma uchytelia, 2001. – 269 s.
12. Petrenko L. M. Theory and practice of the information-analytical competence development of the professional education institutions leaders. – Dnipropetrovsk: IMA-pres, 2013. – 456 s.
13. Nataliia O. Ponomarova. The readiness of future teacher of informatics to career guidance on IT-specialty as a pedagogical problem. URL: [file:///C:/Users/Admin/Downloads/ITZN_2017_59_3_17%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/ITZN_2017_59_3_17%20(1).pdf)
14. Sydorчук N.H. To the question of the organization of research work of students of pedagogical educational institutions. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/14562/1/1.pdf>
15. Symochko L.Iu. A methodological guide to the implementation of practical work in the course «Student research work». – Uzhhorod, 2011. – 72 s.
16. Slovyk-dovidnyk z profesiinoi pedahohiky / red. A. V. Semenova. – Odessa: Palmira, 2006. – 364 s.
17. Stepanov V. Philosophy for students and postgraduates of medical specialties. – Vinnytsia: Tezys, 2001. – 292 s.
18. Straus, William, Hove, Neil (1991) Generations: the history of America's future. 1584 to 2069. New York: Perennial, – 544 p.
19. Shmonina T.A., Glukhov I.G. Modern approaches to the concept «pedagogical conditions». URL: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_59/13.pdf

Organizational and pedagogical conditions for formation of career guidance competence of the future geography teachers

I. Pologovska

Abstract. In article is analyzed and described the content of "condition", "pedagogical conditions" and "organizational and pedagogical conditions" concepts. On the basis of existing approaches of the research conceptual definition are presented the author's definitions of pedagogical and organizational-pedagogical conditions for the formation of career guidance competence of the future geography teachers in the terms of professional training. The organizational and pedagogical conditions for the formation of career guidance competence of the future geography teachers are identified and substantiated.

Keywords: vocational competence, pedagogical conditions, organizational and pedagogical conditions, professional training.